

Проблеми виходу молочних підприємств на міжнародний ринок

Філатова Л.С.

асистент кафедри менеджменту і моделювання в економіці
Вінницького національного технічного університету

Марчук А.О.

студентка факультету менеджменту
Вінницького національного технічного університету

У статті досліджено основні проблеми вітчизняної молочної галузі, які перешкоджають виходу молокопереробних підприємств на міжнародний ринок. Визначено рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Запропоновано основні напрями покращення їх діяльності та необхідні заходи для виходу українських підприємств молочної галузі на європейський ринок.

Ключові слова: перспективи, проблеми, продукція, зовнішні ринки, молочна галузь.

Filatova L.S., Marchuk A.A. ПРОБЛЕМЫ ВЫХОДА МОЛОЧНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ НА МЕЖДУНАРОДНЫЙ РЫНОК

В статье исследованы основные проблемы отечественной молочной отрасли, которые препятствуют выходу молокоперерабатывающих предприятий на международный рынок. Определен уровень конкурентоспособности отечественных предприятий. Предложены основные направления улучшения их деятельности и необходимые меры для выхода украинских предприятий молочной отрасли на европейский рынок.

Ключевые слова: перспективы, проблемы, продукция, внешние рынки, молочная отрасль.

Filatova L.S., Marchuk A.A. PROBLEMS OF THE RELEASE OF NATIONAL MILK PROCESSING ENTERPRISES ON THE INTERNATIONAL MARKET

This article explores the main problems of national dairy industry that prevent the release of milk processing enterprises in the international market. The level of competitiveness of domestic enterprises is defined. Main areas to improve their activity and measures necessary to exit Ukrainian dairy industry in the European market are proposed.

Keywords: prospects, problems, products, foreign markets, dairy industry.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблемою дослідження є вихід підприємств молочної галузі на зовнішні ринки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми виходу молочних підприємств на міжнародний ринок розглядалися у працях В.О. Ігумнової, Н.І. Чухрая та К.Р. Манохи. Проблеми конкурентоспроможності молочної продукції, що, в свою чергу, перешкоджають виходу вітчизняних молокопереробних підприємств на міжнародні ринки, було досліджено у працях Л.І. Нейкова, Т.Л. Керанчука, А.В.Чмута та Т.В. П'ятака.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. У статті увага присвячується питанням, які все ще потребують вирішення і пов'язані з дослідженням можливих шляхів виходу підприємств молочної галузі на зовнішні ринки. Питанням та проблемам освоєння нових потенційно привабливих ринків збуту для представників українського молочного бізнесу в сучасних умовах приділена

недостатня увага, і тому вони потребують подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз стану молочного ринку України, виявлення проблем виходу вітчизняних підприємств на зовнішні ринки молочної продукції та можливі шляхи їх усунення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Орієнтованість української економіки на ринкові засади господарювання та прагнення до євроінтеграції сприяють пошуку можливих шляхів виходу української молочної продукції на зовнішні ринки збуту, підвищення її якості та захист вітчизняного споживача від надміру дорогої та неякісної імпортової молочної продукції. Саме тому виникає необхідність оцінки стану молочного ринку для визначення необхідних напрямів розвитку молочної галузі та виявлення проблем молокопереробних підприємств при виведенні їх продукції на міжнародні ринки [1].

Отже, розвиток агропромислового комплексу визнано найбільш ефективним напрямком розвитку вітчизняної економіки на державному рівні. Важливе місце в сільському господарстві посідає молочна галузь, яка забезпечує населення продуктами харчування, що мають важливе значення для забезпечення здоров'я населення, оскільки створені природою та мають у своєму складі практично все, що необхідно організму людини [5]. Функціонування цього ринку залежить від багатьох факторів, найважливішими з яких є стан виробництва, наявність якісної сировинної бази, платоспроможність покупців, ринкова інфраструктура. Тому для забезпечення ефективного виробництва продукції для підприємств існує потреба володіти достовірною інформацією про стан молочного ринку та напрямки його майбутнього розвитку [2].

Молочна промисловість України є великою індустріальною галуззю, виробнича потужність якої з переробки молока досягає 18 млн. т на рік. Наявні потужності переробної промисловості використовуються в середньому на 20–45%, а рівень їх використання залежить від наступних факторів [5; 7]:

1) купівельна спроможність населення. Ринок пережив рекордне подорожчання молочної сировини, а український споживач – аналогічне зростання цін на молокопродукти. Тому деякі вчені звертають увагу на зниження купівельної спроможності громадян як першопричину неповного використання потужностей національними підприємствами;

2) зменшення обсягів сировини. Так, зниження реальних доходів населення та демографічна криза зумовили зменшення споживання молочної продукції, а отже й її виробництва на молокозаводах, що негативно вплинуло на обсяги заготівель продукції молока в сільськогосподарських підприємствах;

3) недостатня кількість високоякісної сировини за рахунок зменшення поголів'я та зниження продуктивності, що, в свою чергу, призвело до неповного використання потужностей підприємств молокопереробної промисловості;

4) існуюча система підтримки тваринників виявилася майже паралізованою;

5) економічні обмеження з боку Росії на ввезення деяких видів молочної продукції з України.

Все це негативно позначилось на кількісних і якісних показниках сировинної бази галузі.

Однак, заборонні санкції з боку Росії та наявна криза в Україні мають певний позитив-

ний вплив на діяльність молочної галузі, змушуючи підприємства шукати нові ринки збуту [7].

Для українських молокопереробників дуже привабливою є можливість постачання своєї продукції до країн Євросоюзу, який за місткістю посідає друге місце у світі після США, а ціни на ринку молочної продукції у декілька разів вищі, ніж в Україні, тому українські молочні продукти можуть бути конкурентоспроможними через свою дешевизну [11]. Проте, в сучасних умовах застосування тільки інструментів цінової конкуренції українськими виробниками молочної продукції для розширення збуту на зовнішніх ринках є недостатнім. Слід зазначити, що країнам ЄС дозволено імпортувати тільки молоко екстракласу. В Україні молоко даного класу виробляють трохи більше 1%. Це означає, що нішу на європейському ринку в сегменті дешевого молока може зайняти продукція лише тих підприємств, які здатні задовольнити усі вимоги ЄС [3]. В Україні такі підприємства існують і здатні достойно та на рівні з іншими країнами конкурувати в сегменті молочної продукції [11].

Як попередньо з'ясувалося, важливою умовою виходу українських підприємств на європейський ринок є забезпечення відповідності їх рівня якості європейським стандартам. Перевірка українських підприємств є обов'язковою передумовою для постачання продукції до країн Євросоюзу і деякі молокопереробники вже пройшли відповідні перевірки, однак, під час інспектування представники ЄС виявили невідповідність української системи ветеринарно-санітарного контролю при виробництві цієї продукції європейським стандартам. В європейських фахівців виникли питання щодо якості молочної сировини, а також готової молочної продукції, яка є основним чинником зниження рівня конкурентоспроможності підприємств як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку [3]. Щодо молочно-сировинної бази України, за якісними показниками вона далеко відстає від європейських країн. Це може поставити під питання попит на нашу продукцію, яка оцінюється за вмістом жиру, а не білка, як на Заході [1].

На основі вищезазначеного можна сказати, що український молокопереробний комплекс на сьогодні є перспективним і потужним, але для просування нашої молочної продукції на закордонні ринки слід звернути увагу на певні фактори, які певним чином впливають на розвиток даної галузі. Як показує практика, основним з них є, все таки, саме якість молочної сировини.

Через відсутність в Україні системи виробництва молока понад 70% цього продукту

селяни заготовляють вдома. Про це йдеться в Інформаційній системі «Прогнозний розрахунок балансу молока України». Зокрема, виробництво у сільськогосподарських підприємствах складе 2,66 млн. т, а у господарствах населення — 7,78 млн. т. Такої практики в ЄС не існує, тому довести європейським контролерам, що за українським молоком є належний контроль, буде вкрай складно, вважають експерти [9].

Крім того, такий контроль спрямований лише на перевірку дотримання вимог переробки молока, взятого у населення, але сама сировина, по суті, може і не бути настільки стерильною та екологічною, як та, що виробляється безпосередньо на підприємствах і проходить всі етапи належного контролю. Тому для європейців такий аспект дійсно грає важливу роль, коли йдеться про перевірку якості.

Отже, невідповідність якісних показників продукції міжнародним стандартам пов'язана з відсутністю гармонізації вітчизняних стандартів на продукцію переробки молока з міжнародними та європейськими стандартами [4].

Удосконалення роботи молокопереробних підприємств необхідно проводити в напрямі нарощування виробництва конкурентоспроможної молочної продукції, поліпшення її асортименту та гарантування якості з метою задоволення попиту в молочних продуктах на внутрішньому і зовнішньому ринках; встановлення взаємовигідних довгострокових відносин із товаровиробниками молочної сировини. Проте, у багатьох випадках вітчизняні підприємства самостійно не в змозі подолати бар'єри входу на зарубіжні ринки не стільки з огляду на низьку якість самих товарів/послуг, а швидше через невміння адаптуватись до вимог цих ринків, насамперед стандартів ЄС [1].

Серед головних проблем виходу на зовнішні ринки підприємства зазначають ряд перешкод, а саме [1; 3; 5]:

- мовний бар'єр;
- інакші міжнародні правила оплати та системи міжнародної логістики;
- знання з ціноутворення;
- пошук партнерів на новому ринку;
- проблеми довіри;
- висока вартість просування товару за кордон України;
- брак засобів для дослідження експортних ринків і просування своїх товарів та послуг;
- відсутність програм щодо експорту та розвитку управління в Україні;

– нестача інформації щодо того, як розвинути експортний напрямок;

- політичні чинники;
- ефективний захист своїх товаровиробників урядами європейських країн.

Одним із ключових чинників успіху на європейському ринку є забезпечення необхідного інформування європейських споживачів. В першу чергу потрібно орієнтуватися на потреби споживача, а потім вже виробляти продукцію. Для виходу українського бізнесу на міжнародні ринки щонайменше необхідно, щоб керівники фірм опанували англійську мову. Тоді буде простіше розуміти вимоги західних замовників [3].

Як видно, під час просування молочної продукції на європейський ринок виникають різні перешкоди, які можуть стосуватися не лише якості, а й виражатися у відмінності певних організаційних та законодавчих аспектів.

Вирішити основні проблеми виходу підприємств молокопереробної галузі на зовнішні ринки збуто могло б [9; 8]:

- скорочення витрат на переробку молока та підвищення рівня якості готової молокопереробної продукції завдяки впровадженню новітніх технологій (забезпечуючи одночасно зниження ціни на необхідний товар для кінцевого споживача);
- отримання виробником додаткових доходів та задоволення потреб споживачів різних груп населення;
- здешевлення кредиту для переробних підприємств та вдосконалення механізму відшкодування часткової компенсації;
- надання кредитних субсидій за прозорим конкурсним відбором;
- відстрочення державних податкових платежів з метою тимчасового зменшення податкового навантаження на платника та виділення вільних коштів на розвиток підприємницької діяльності;
- спрощення процедури виплат державних дотацій молокопереробним підприємствам;
- створення привабливого інвестиційного середовища через державні гарантії захисту іноземних інвестицій;
- удосконалення системи розподілу податку на додану вартість;
- налагодження та підтримка співробітництва між організаціями щодо сприяння експорту, його нетарифне регулювання та адаптація податкової та митної політики до норм ЄС;
- удосконалення законодавчої бази сприяння експорту;

– здійснення фінансування і страхування виробництва продукції та експортних операцій за рахунок державних та приватних коштів.

Підсумуємо вищесказане у таблиці 1.

Отже, оцінюючи потенційні можливості українських підприємств щодо виходу на європейський ринок, однозначного висновку зробити не можна. Тут можна виокремити принаймні два проблемних аспекти: розширення нових ринків на основі інструментів цінової конкуренції; конкурування на нових ринках за рахунок підвищення якості та безпеки молочної продукції [7].

Система контролю за якістю та безпечністю харчових продуктів повинна охоплювати декілька важливих складових елементів [7]:

1. Формування актуального законодавства, яке регламентує якість та безпечність харчових продуктів.

2. Створення організаційної структури системи офіційного контролю якості та безпечності харчових продуктів. Така структура має включати органи, які забезпечать реалізацію контролю з боку держави. В країнах ЄС ним є так званий компетентний орган.

У цьому аспекті можливим є запровадження європейського досвіду, відповідно до якого основними завданнями, які має виконувати компетентний орган, мають бути наступні [6]:

– забезпечення ефективності і правомірності здійснення офіційного контролю на всіх етапах виробництва, переробки та збуту, а також використання кормів;

– наявність достатньої кількості кваліфікованих і досвідчених співробітників для швидкого та ефективного проведення офіційного контролю;

– забезпечення ефективного проведення офіційного контролю на основі наявності відповідного устаткування й оснащення;

– розробка відповідних планів дій у разі надзвичайної ситуації;

– здійснення внутрішнього аудиту.

3. Забезпечення функціонування самої системи контролю якості та безпечності харчових продуктів на умові беззаперечного дотримання основних принципів організації офіційного контролю, який повинен забезпечувати досягнення наступних цілей:

– попередження, викорінення або зменшення до прийняттого рівня ризиків для людей і тварин, як прямих, так і можливих, через навколишнє середовище;

– гарантування чесної торгівлі харчовими продуктами й кормами, захисту інтересів споживачів, включаючи маркування харчових продуктів і кормів, а також інші способи інформування споживача.

Таблиця 1

Проблеми виходу підприємств на зовнішній ринок

Проблема	Шляхи подолання
1. мовний бар'єр	– підвищення рівня кваліфікації працівників;
2. пошук партнерів на новому ринку	– налагодження та підтримка співробітництва між організаціями щодо сприяння експорту, його нетарифне регулювання та адаптація податкової та митної політики до норм ЄС;
3. висока вартість просування товару за кордон України	– надання кредитних субсидій за прозорим конкурсним відбором; – удосконалення законодавчої бази сприяння експорту; – здійснення фінансування і страхування виробництва продукції та експортних операцій за рахунок державних та приватних коштів;
4. відсутність підтримки з боку держави	– відстрочення державних податкових платежів з метою тимчасового зменшення податкового навантаження на платника та виділення вільних коштів на розвиток підприємницької діяльності; – спрощення процедури виплат державних дотацій молокопереробним підприємствам; – створення привабливого інвестиційного середовища через державні гарантії захисту іноземних інвестицій;
5. відсутність системи виробництва молока	– будування ферм (створення якісної сировинної бази); – підвищення рівня якості готової молокопереробної продукції завдяки впровадженню новітніх технологій (забезпечуючи одночасно зниження ціни на необхідний товар для кінцевого споживача); – контроль якості;
6. невідповідність нашої продукції стандартам ЄС	– дотримання міжнародних стандартів якості.

Підсумовуючи, можна сказати, що молочна галузь займає сильну позицію на ринку, підприємства зазвичай самостійно обирають стратегії незалежно від поведінки конкурентів, мають певні переваги перед ними. Відносна частка на ринку в 1.5 рази більше, ніж для найюльшого найближчого конкурента, але абсолютної переваги у такої галузі немає. Для виходу наших підприємств за кордон слід удосконалити податкову систему, законодавчу базу. Також гострим залишається питання якості молочної сировини, що суттєво впливає на здатність української молочної продукції конкурувати на закордонних ринках.

Висновки з цього дослідження. Молочна галузь України є найбільш перспективно та інвестиційно привабливою галуззю сільського господарства. Проте існують певні бар'єри у

розвитку експортного потенціалу підприємств цієї галузі.

Проблеми експорту вітчизняної молочної продукції на світові ринки пов'язані з недостатнім використанням механізмів державного регулювання та відсутністю підтримки з боку держави, належної нормативної законодавчої бази, що дало б змогу розвиватись вітчизняним підприємствам молочної промисловості та сприяло б їх виходу на міжнародні ринки.

Для покращення ситуації запропоновано реформи в бюджетній, податковій, інвестиційній, фінансово-кредитній політиці та вдосконалення законодавчої бази, що сприятиме позитивним змінам на ринку молока.

Таким чином, при виході вітчизняних підприємств молочної галузі на зовнішні ринки необхідно здійснювати ґрунтовний аналіз існуючих бар'єрів та запроваджувати напрями їх подолання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ігумнова В.О. Проблеми виходу підприємств молочної галузі на зовнішні ринки / В.О. Ігумнова, Т.В. П'ятак // Вісник НТУ «ХПІ». – 2013. – № 7. – С. 101 – 108.
2. Пастухова Т.Ю. Ринок молочної продукції України / Т.Ю. Пастухова // Економічний простір. – 2012. – № 57. – с. 175–179. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Ekpr/2012_57/statti/24.pdf
3. Чухрай Н.І. Проблеми виходу Українських підприємств на європейський ринок / Н.І. Чухрай, Л.Є. Сухомлин // Національний університет «Львівська політехніка». – 2010. – С.90– 94.
4. Чмут А.В. Ключові проблеми та перспективні напрями розвитку підприємств на ринку молока та молочної продукції України / А.В. Чмут // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць ; відп. ред. О.О. Беляєв. – Спец. вип. : у 2 ч. Організаційно-правові форми агропромислових формувань: стан, перспективи та вплив на розвиток сільських територій. – М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана» ; – К. : КНЕУ, 2011. – Ч. 1. — С. 405–412.
5. Маноха К.Р. Проблеми виходу вітчизняних підприємств молокопереробного підкомплексу АПК на закордонні ринки / К.Р. Маноха, Л.І. Нейкова // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2013. – № 12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2611>
6. Бутило Р.Б. Законодавство ЄС про безпечність харчових продуктів / Р.Б. Бутило // Спеціалізовані семінари компанії Kesarev Consulting. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.milkua.info/uk/technews/193/>.
7. Керанчук Т.Л. Сучасні проблеми розвитку молочного бізнесу в Україні / Т.Л.Керанчук // Глобальні та національні проблеми економіки – Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського – 2015. – № 4. – С.408–413.
8. Крюкова І.А. Державне регулювання інноваційного розвитку молокопереробних підприємств / І.А. Крюкова // Вісник Сумського національного аграрного університету. Фінанси і кредит. – 2013. – № 1. – С. 115–121. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsna_u_2013_1_23
9. Дем'яненко М.Я. Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва / М.Я. Дем'яненко, Ф.В Іванина // Економіка АПК. – 2009. – №9. – С. 3–10.
10. Аграрне інформаційне агентство "Agraery". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agravery.com/uk/posts/show/virobnictvo-moloka-v-ukraini-u-2016-roci-sklade-104-mln-tonn-prognoz>
11. Крисанов Д.Ф. Особливості та передумови формування транспортно-логістичних ланцюгів підприємствами агропродовольчого комплексу України / Д.Ф. Крисанов // Вторая международная научно-практическая конференция «Проблемы развития транспортной логистики» Интер-ТРАНСЛОГ 2010 (Одеса, 13–17 вересня, 2010 р.). – С. 56–59.